

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ

Υ Π Ο

ΛΕΩΝΙΔΟΥ ΙΩ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΟΥ

ΤΑΚΤΙΚΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΙΣ ΕΝΤΕΥΞΟΜΕΝΟΙΣ.

1. Ἡ διαπίστωσις καὶ ἡ προσφορὰ εἰς εὐρύτερον κύκλον ἀναγνωστῶν τῆς ἀνὰ τὴν ἑλλην οἰκουμένην πανθηρησκειακῆς στατιστικῆς εἰκόνης κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα ὑπῆρξεν ὁ εἰς τῶν σκοπῶν τῆς παρούσης ἐργασίας, ὁ γενικώτερος· ἐξ αὐτῆς πληροφοροῦμεθα πόσοι κατ' ἔτη οἱ ἀνήκοντες εἰς ἑκάστην τῶν συγχρόνων θρησκειῶν καὶ πόσον τοῖς ἑκατὸν (%) ἐπὶ τοῦ ἑκάστωτε πληθυσμοῦ τῆς γῆς ἀντιπροσωπεύουσιν οἱ δύο τελευταῖοι ἐν τῇ παρούσῃ ἐργασία συγκριτικοὶ πίνακες, χάριν τῶν ὁποίων ἐγένετο, εἰς οὗς ἀπέβλεψε καὶ εἰς οὗς ἀπέληξεν αὕτη, παρέχουσι τὰς ἐν λόγῳ λίαν ἐνδιαφερούσας στατιστικὰς πληροφορίας.

Ἄλλ' ἡ παρούσα ἐργασία κατέτεινε καὶ εἰς ἕνα ἄλλον δεύτερον, εἰδικώτερον, σκοπὸν: ἐπεξῆτει νὰ διαπιστώσῃ τίς ἡ ποσοστιαία ἀναλογία τοῦ συνόλου τῶν ἀνὰ τὴν οἰκουμένην χριστιανῶν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ποσοστιαίαν ἐπ' αὐτοῦ ἀναλογίαν τοῦ συνόλου τῶν εἰς τὰς ἑξωχριστιανικὰς θρησκείας ἀνηκόντων — τοῦτο δέ, ἵνα καταστῆ δυνατὴ ἡ συναγωγὴ συμπερασμάτων περὶ τῆς προόδου ἢ μὴ τοῦ Χριστιανισμοῦ πρὸς τὴν παγκοσμιότητα, πρὸς παγχριστιανικὴν οἰκουμένην, πρὸς μίαν κοίμησιν ὑπὸ ἕνα Ἡσιμένον, τὸν Χριστὸν διότι τὸ ἰδεῶδες τοῦτο προκαθώρισεν ὁ Θεάνθρωπος ἰδρυτῆς τῆς διὰ τοῦτο μόνης ἐν τῇ παγκοσμίῳ ἱστορίᾳ θεοιδρύτου θρησκείας ὡς τὸ ἐπιτευκτέον καὶ ἐπιτευκτὸν διὰ τῶν ἑκάστωτε μαθητῶν Του τελικὸν ἰδεῶδες τοῦ Χριστιανισμοῦ, συνεπῶς δὲ καὶ ὡς ἐπιταγὴν πρὸς αὐτούς, ὅπως ἐργάζωνται ἀδιαλείπτως διὰ τὴν πραγματοποιήσιν αὐτοῦ.

Ἀπὸ τῆς διττῆς ταύτης ἐπιθυμίας καὶ πρὸς τὸν διττὸν τοῦτον σκοπὸν ἐκινήθη ἡ μετὰ χεῖρας πραγματεία, δι' ἣν ἀνηρέχθημεν εἰς τὰς ἀπὸ τῆς διεθνούς βιβλιογραφίας ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι κυριώτερας τῶν θρησκειακῶν Στατιστικῶν.

2. Ἐν εἰσαγωγικῇ παραγράφῳ ποιούμεθα λόγον περὶ Στατιστικῆς καθόλου περὶ θρησκευτικῆς Στατιστικῆς ἰδίᾳ περὶ τῶν λόγων, εἰς οὓς ὀφείλονται αἱ συνήθειαι ἐν ἐκείνῃ τε καὶ ταύτῃ στατιστικαὶ ἀνακρίβειαι περὶ τῆς παρὰ ταύτας ἀναγκαιότητος καὶ χρησιμότητος τῆς Στατιστικῆς. Ἀκολούθως παρατιθέμεθα διάγραμμα τῶν ἐπὶ μέρους θρησκειῶν, ὡς αὗται προβάλλουσιν ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκειῶν, ἥτοι ὀνομαστικὸν πῖνακα αὐτῶν, διηρθρωμένον κατὰ φυλετικὰς ἐνότητας καὶ ἐπιστεφόμενον ὑπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ ὡς τῆς μόνης θεοϊδρύτου θρησκείας, εἰς ἣν θὰ ἐγχοανωθῶσι πάντες οἱ λαοί, ἀνεξαρτήτως φυλῆς, χρώματος, κοινωνικῶν καὶ ἄλλων οἰωνόηποτε διακρίσεων καὶ θρησκείας—πῖνακα, διατεταγμένον συμφώνως πρὸς τὴν κρατοῦσαν σήμερον ἐν τῇ Ἐπιστήμῃ δομῇ τῆς ἱστορικῆς προσφορᾶς τοῦ θρησκευτικοῦ ὄλκιοῦ· ἐκ τῶν θρησκειῶν τούτων ὑπογραμμίζομεν ἐν τῷ πῖνακι τὰς σήμερον ὑφισταμένας, ἐφ' ὧν παρέχονται αἱ σύγχρονοι στατιστικαὶ πληροφορίαι.

Μετὰ τὴν εἰσαγωγικὴν ταύτην παράγραφον, ἀκολουθεῖ ἐν δευτέρῳ παραγράφῳ ἡ παράθεσις τῶν κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα (1900-1964) κυριωτέρων θρησκευτικῶν Στατιστικῶν, 18 ἐν ὅλῳ· ἀλλ' αὗται δὲν παρατίθενται ἐν τῇ παρούσῃ ἐργασίᾳ ἀβασανίστως, ὑφ' ἣν μορφήν προσφέρονται ἐν ταῖς πηγαῖς, ὑπὸ μορφήν πινάκων ἢ πληροφοριῶν ἐν τοῖς κειμένοις· εἰς τὸν ἐν πολλοῖς ἀημέλητον καὶ ἀμέθοδον τοῦτον τρόπον στατιστικῆς προσφορᾶς προσεδόσαμεν, μετὰ κριτικὴν βάσανον, νέαν μορφήν καὶ δὴ καί:

α) ἀνακατετάξαμεν ὁμοιοτύπως τὰς ἐφ' ὧν παρέχονται στατιστικαὶ πληροφορίαι θρησκείας, διαστειλόμενοι τὰς ἐξ αὐτῶν ἐξωχριστιανικὰς ἀπὸ τοῦ Χριστιανισμοῦ· τοῦτο, διότι ἡ ἐργασία ἡμῶν ἐστοχάζετο, ὡς ἐλέχθη, καὶ τοῦ εἰδικωτέρου σκοποῦ ἥτοι τοῦ νὰ διαπιστώσῃ τὴν ἐν τῇ οἰκουμένῃ πληθυσμιακὴν θέσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἵνα συναγάγῃ συμπεράσματα, τόσον ἱστορικὰ περὶ τῆς μέχρι τοῦδε ἐπεκτάσεως αὐτοῦ, ὅσον καὶ δεοντολογικά· περὶ τῆς ὀφειλομένης ἐργασίας πρὸς ὀλοκλήρωσιν τοῦ χριστιανικοῦ φωτισμοῦ τῆς οἰκουμένης διὰ τοῦ εὐαγγελισμοῦ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας καὶ τῆς πραγματικῆς λυτρώσεως·

β) τοὺς ἀριθμοὺς τῶν ἐν ταῖς Στατιστικαῖς ὀπαδῶν ἐκάστης θρησκείας συνεπληρώσαμεν διὰ τοῦ ἀναλογισμοῦ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ ἐκαστοτε πληθυσμοῦ τῆς γῆς, διενεργήσαντες τὰς πρὸς ἀναλογισμὸν ἐπὶ τοῖς % προσαπαιτηθείσας ἀριθμητικὰς πράξεις· τοῦτο, ἵνα καταδειχθῇ ἡ ἀριθμητικὴ ἀναλογία, ἄρα καὶ ἡ ἀξιολογικὴ θέσις καὶ ἐπίδρασις ἐκάστης θρησκείας ἀνά τὸν ὅλον πληθυσμὸν τῆς γῆς καὶ συναχθῶσιν ἀπὸ θετικῶν δεδωμένων τὸ μὲν πραγματικὰ ἐπὶ τῆς τέως καταστάσεως, τὸ δὲ δεοντολογικά περὶ τῶν ὀφειλομένων κατευθυντηρίων γραμμῶν τῆς ἐξωτερικῆς χριστιανικῆς Ἱεραποστολῆς συμπεράσματα·

γ) ἐπὶ τῶν ἀριθμῶν, τῶν ἐκάστοτε δηλούντων τὴν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς ἐπιτομὴν τοῦ συνόλου τῶν χριστιανῶν, προσδιωρίσαμεν συμπληρωματικῶς εἰδικώτερον τὸ ἐκάστοτε ἐπὶ τοῖς % ποσοστὸν τῶν ὁπαδῶν ἐκάστης τῶν τριῶν χριστιανικῶν ὁμολογιῶν, κατ' ἀναλογισμὸν ἔνθεν μὲν ἐπὶ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν χριστιανῶν, ἑτέρωθεν δ' ἐπὶ τοῦ ὅλου ἐκάστοτε πληθυσμοῦ τῆς γῆς· τοῦτο, πρὸς ἐκδηλωτέραν παράστασιν τῆς ἀριθμητικῆς καὶ ποσοστιαίας διαφορᾶς τῶν ἀνηκόντων ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν Ὁρθόδοξον Ἀνατολικὴν Ἐκκλησίαν, κατ' εὐθείαν ἀπαρέγκλιτον γραμμὴν συνεχίζουσιν τὴν μίαν, ἀγίαν, Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν τῶν ὀκτῶ πρώτων αἰώνων, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὰς δύο χριστεπανύμους αἰρετικοσχισματικὰς ομάδας τῆς Δύσεως, τὴν παπικὴν καὶ τὴν προτεσταντικὴν, ἵνα καὶ ἀπὸ τῆς ἀναλυτικῆς ταύτης ἀριθμητικῆς εἰκόνας εὐχερεστέρα καθιστῆται ἡ συναγωγὴ σχετικῶν συμπερασμάτων, μάλιστα σήμερον, ὅτε ἡ διαχριστιανικὴ κίνησις παρουσιάζει ἕξαρσιν ὅτι ἡ ἕξαρσις αὐτῆ πόρρω εἰσέτι ἀπέχει τῆς μετανοίας τῶν ἀποστατῶν καὶ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτῶν εἰς τὴν ἐξ ἧς ἀπέστησαν Μητέρα Ἐκκλησίαν, μολὶς εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ εἴπωμεν·

δ) τέλος ἀνεπλάσαμεν τὰς πλείους τῶν Στατιστικῶν ἐπὶ τὸ ἀκριβέστερον, τὸ μὲν διὰ τῆς πρὸς ἀλλήλας συγκρίσεως, τὸ δὲ ἐπὶ τῇ βάσει θετικωτέρων στατιστικῶν πληροφοριῶν ἀπὸ συγχρόνων τοπικῶν Στατιστικῶν, ὅπου αὐταὶ προσεφέροντο ὡς βοηθητικὰ μέσα κριτικῆς βάσανου· οἴκοθεν νοεῖται, ὅτι Στατιστικαί, καθικνούμεναι μέχρι μονάδων, παρεῖχον εἰκόνα καὶ πιθανότητος βεβαιότερας ἐνημερώσεως ἐν συγκρίσει πρὸς Στατιστικὰς ἀναγραφούσας στρογγύλους ἀριθμούς (εἰς ἑκατομμύρια ἢ ἑκατοντάδας χιλιάδων ἢ εἰς χιλιάδας) καὶ συνεπῶς προσεφέροντο εἰς ἡμᾶς ἐκεῖναι ὡς θετικωτέρα βάσις πρὸς κριτικὴν βάσανον τούτων*.

3. Ἀπὸ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται ὁ λόγος, δι' ὃν δὲν ἠρκέσθημεν εἰς ἀπλήρην ἐξ ἀντιγραφῆς παράθεσιν τῶν Στατιστικῶν, ὡς αὐταὶ προσεφέροντο εἰς ἡμᾶς ἐκάστοτε ἀπὸ τῆς βιβλιογραφίας ἐν πίναξιν ἢ κειμένοις· τοῦτο θὰ ἦτο μηχανικὴ ἐργασία, συμπίλησις πληροφοριῶν ὄσκοπος καὶ περιττή. Προσπάθεια ἡμῶν διήρξεν ἡ κριτικὴ βάσανος τῶν πληροφοριῶν πρὸς διακρίνωσιν τῆς στατιστικῆς πραγματικότητος κατὰ τὸ ἀνθρωπίνως ἐφικτόν· ἐπιστήμη εἶναι ἡ ἀκριβὴς γνώσις, ἢ δὲ πρὸς αὐτὴν ὀφειλομένη προσπάθεια κατέτεινεν εἰς τὴν διὰ μέσου διαφορωτάτων ἢ καὶ ἀπιθάνων πολλακῶν πληροφοριῶν ἀνέυρεσιν τοῦ ἐκάστοτε πιθανωτάτου ἀριθμοῦ τῶν ὁπαδῶν ἐκάστης θρησκείας καὶ τὸν ἀναλογισμὸν αὐτοῦ εἰς ἐκαστοστιαῖον ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ ἐκάστοτε πληθυσμοῦ τῆς γῆς.

* Διὰ λόγους τεχνικοῦς παρέστη ἀνάγκη ν' ἀποσπασθῶσιν ἀπὸ τῆς ἐν τῷ κειμένῳ θέσεώς των οἱ ἀπὸ τῆς μετὰ χεῖρας ἐργασίας προελλόντες συγκεντρωτικοὶ Πίνακες 1-11 καὶ νὰ συμπαρατεθῶσιν ἐν τῷ τέλει τῆς ὅλης ἐργασίας.

Τὸ ἔρονον δὲν ὑπῆρξεν εὐχερὲς· ὑπῆρξεν ὁμως ἀπαραίτητον διὰ τὴν κατὰ τὸ ἐφικτὸν προσέγγισιν τῆς στατιστικῆς πραγματικότητος, χωρὶς καὶ αἰθις νὰ ἐπιτρέπηται εἰς ἡμᾶς νὰ ξενωθῶμεν τῆς ἀνησυχίας, ὅτι, παρὰ πᾶσαν προσπάθειαν, δὲν ἀπεδόσαμεν τὴν πραγματικότητα ἐν πλήρει ἀκριβείᾳ· ἀτυχῶς ἡ ἀνακρίβεια εἶναι συνάρτημα πάσης Στατιστικῆς· ἐν τῇ εἰσαγωγικῇ παραγράφῳ τῆς παρούσης ἐργασίας ἀναφέρονται οἱ λόγοι τοῦ ἐνδογενοῦς τῇ Στατιστικῇ, μάλιστα τῇ θρησκειακῇ, μειονεκτήματος τούτου· ἀλλὰ καὶ αἰθις, ἡ σύμφυτος αὕτη πάση Στατιστικῇ ἀνακρίβ-ια δὲν αἴρει τὴν ἀναγκαιότητα καὶ τὴν χρησιμότητα τῆς Στατιστικῆς «τί τὸ σοφώτατον; ἀριθμός»· «καὶ πάντα γὰ μὲν τὰ γνωσκόμενα ἀριθμὸν ἔχοντα· οὐ γὰρ οἶόν τε οὐδὲν οὔτε νοηθῆμεν οὔτε γνωσθῆμεν ἄνευ τούτου», ἀπεφαίνοντο οἱ Πυθαγόρειοι¹.

Τὰ συμπεράσματα τῆς τελευταίας παραγράφου, δι' ὧν κατακλείεται ἡ παροῦσα ἐργασία, βεβαιουῦσι τοῦ λόγον τούτου τὸ ἀσφαλές· δυνατὰ κατέστησαν ταῦτα, χάρις εἰς τοὺς ἀριθμούς, εἰς οὓς ἀπέληξεν αὕτη· καὶ οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι προσφέρουσιν ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰκόνα τῆς ἀνθρωπότητος ἐξ ἐπόψεως κατανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ τῆς εἰς θρησκείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν δυνατότητα χαράξεως κατευθυντηρίου γραμμῆς εἰς τὴν χριστιανικὴν ἐξωτερικὴν Ἱεραποστολήν.

ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΙΩ. ΦΙΛΙΠΠΙΔΗΣ

1. Ἰ α μ β λ ί χ ο υ, Περὶ τοῦ πυθαγορείου βίου 18,82,17. Φιλολόγου, Frgm. 2 Ch., 4D παρὰ Σ τ ο β α ί ω, Ἑκλ. I, 21 87β, 188,5W.

1 §. Εἰσαγωγικά.

1. Στατιστικὴ εἶναι ἡ διὰ συστηματικῆς ἀπογραφῆς διακρίβωσις καὶ δι' ἀριθμῶν καταγραφὴ διαφοροειδῶν πολλοτήτων, λόγῳ ἐνιαίου κοινοῦ γνωρίσματός των συναποτελουσῶν ἐνιαῖον Σύνολον (ὀργανικὴν ἐνότητα), καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ Συνόλου τούτου καθορισμὸς τῆς ποσοστιαίας ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν ἀναλογίας ἐκάστης αὐτῶν.

Ἀπὸ τῆς δι' ἀριθμῶν ἀπογραφικῆς ταύτης ἐργασίας κερδίζεται εἰκὼν τῆς ἐκάστοτε καταστάσεως (status) ἐπὶ τοῦ ἐκάστοτε ἐνδιαφέροντος τὴν ἀπογραφὴν τομέως τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἢ μέρους αὐτῆς, ὅθεν προῆλθε καὶ ὁ ὅρος «Στατιστικὴ» (=Καταστασιακὴ ἢ Καταστασιολογία).

Οὕτως: ὁ πληθυσμὸς μιᾶς χώρας ἀποτελεῖ τὸ εὐρύτατον Σύνολον, οὗ πάντα τὰ ἐπὶ μέρους ἄτομα ἀποζῶσιν ἐκ τινος ἐργασίας, ἔχουσιν ἐπάγγελμα· τὸ ἐπάγγελμα (ἀσχέτως τοῦ εἴδους του, ἦτοι ὡς βιοποριστικὴ ἀπασχόλησις) εἶναι κοινὸν γνώρισμα, οὗ ἕνεκα ὑπάγονται εἰς αὐτὸ πάντες οἱ ἐπάγγελματίαι, ἀσχέτως τῆς εἰδικότητός των· οἱ τοῦ αὐτοῦ ἐπάγγελματος συναποτελοῦσιν ἰδίαν ὁμάδα ἢ πολλότητα, διακρινομένην κατὰ τὸ ἰδιαιτέρον ὁμοειδῆς ἐπάγγελμα τῶν μελῶν της ἀπὸ ἄλλης ὁμάδος, ἑτεροειδοῦς ἐπάγγελματος· οὕτως ἔχομεν ὁμάδας ἢ πολλότητα ἐπάγγελματικῶς διαφοροειδεῖς, ὧν κοινὸν γνώρισμα εἶναι, ὅτι ἔχουσιν ἐπάγγελμα, ἐκάστη δὲ αὐτῶν ἀντιπροσωπεύει ὀρισμένον ποσοστὸν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἐν λόγῳ χώρας.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὴν θρησκείαν· ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς (τὸ σύνολον τῶν κατοίκων της) ἔχει θρησκείαν (κοινὸν χαρακτηριστικὸν πάντων τῶν ἀνθρώπων), ἀλλ' οὐχὶ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν θρησκείαν· κατὰ λαοὺς ἢ γεωγραφικὰς περιοχὰς ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουσι πολλαὶ θρησκεῖαι· ἐκάστη πολλότης (λαὸς ἢ ἔθνος ἢ φυλὴ) ἔχει τὴν ἰδικὴν της θρησκείαν, ἢ οἱ ὀπαδοί, ἀριθμητικῶς προσδιορίσιμοι, συναποτελοῦσι ποσοστὸν τι (ἐπὶ τοῖς %) ἐπὶ τοῦ ὅλου θρησκευόντος πληθυσμοῦ τῆς γῆς, ἐπίσης ἀριθμητικῶς προσδιορίσιμον.

Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ ὡς πρὸς τὰς λοιπὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐκάστου τῶν λαῶν τῆς γῆς.

Ἡ ἐπὶ τοῦ συνόλου ποσοστιαία (ἐπὶ τοῖς % ἢ ‰) ἀναλογία τοῦ ἐπὶ μέρους ἐκφαίνει συγχρόνως τὴν ποσοτικὴν σχέσιν τοῦ «εἶδους» πρὸς τὸ «γένος».

2. Τὸ ἔργον τῆς Στατιστικῆς τῶν θρησκειῶν εἶναι νὰ διαπιστώσῃ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνηκόντων εἰς ἐκάστην τῶν διαφόρων θρησκειακῶν ομάδων, ἅτε ἐχόντων (ἐν ἐκάστη ὁμάδι) τὴν αὐτὴν θρησκείαν.

Τοῦτο δύναται νὰ γίνῃ, μόνον ἐπὶ τῇ βάσει τῆς προσωπικῆς ὁμολογίας ἢ δηλώσεως ἐνὸς ἐκάστου μέλους ἐν ἐκάστη ὁμάδι ἢτοι ἐπὶ τῇ βάσει ὑποκειμενικῶν παρ' ἐκάστου πληροφοριοδότη τοιχείων, ὧν τὴν ἀκρίβειαν δὲν εἶναι πάντοτε εἰς θέσιν νὰ ἐλέγξῃ ὁ πρὸς αὐτὰ ξένος πληροφοριολήπτης· ἀντικειμενικὰ διὰ τοῦτον κριτήρια θρησκειακῆς κατατάξεως ἢ θρησκειακοῦ προσδιορισμοῦ ἐκάστου μέλους μιᾶς ομάδος δὲν ὑπάρχουν· ἐξωτερικαὶ ἐκδηλώσεις (λατρεϊακαὶ πράξεις, τελετουργίαι, ἀμφιέσεις, κοινοὶ λατρεϊακοὶ χῶροι κ.τ.τ.), ὡς ἐξωτερικεύσεις τῆς ἐσωτερικῆς πίστεως, εἶναι, παρὰ τοῦτο, ἐνδείξεις μόνον ἢ τεκμήρια περὶ τοῦ εἴδους αὐτῆς.

Ἡδη ἀπὸ τούτων ὑποφαίνεται ἡ δυσχέρεια τοῦ στατιστικοῦ προσδιορισμοῦ εἰς τὸν θρησκευτικὸν τομέα¹.

3. Τὸ συνηθέστατον, ἀλλ' ἀναπόφευκτον καὶ οἶονεὶ μοιραῖον χαρακτηριστικὸν τῆς Στατιστικῆς εἶναι ἡ ἀνακρίβεια, ἢτοι ἡ ἀδυναμία πρὸς ὀλοκληρωτικὴν ἀκρίβειαν, πρὸς ἀκριβεστάτην ἀριθμητικὴν ἀπόδοσιν τῆς ὑπὸ μέτρησιν πολλότητος κατὰ τὸ σύνολον αὐτῆς καὶ κατὰ τὰ ἐπὶ μέρους· σχεδὸν κατὰ κανόνα οἱ ἀριθμοὶ μόνον κατὰ προσέγγισιν καὶ οὐχὶ κατ' ἀπόλυτον ἀκρίβειαν ἀποδίδουσι τὴν πραγματικότητα, ὅπερ ἐξηγεῖται μόνον ἀπὸ τῆς φύσεως αὐτῆς τοῦ στατιστικοῦ ἔργου.

Τινὲς τῶν λόγων, εἰς οὓς ὀφείλεται ἡ ἀνακρίβεια αὕτη, ἢ φύσει συνηρημένῃ πρὸς τὴν ὁσονδήποτε ἀκριβολόγον καὶ εὐσυνείδητον στατιστικὴν προσπάθειαν, εἶναι:

ἡ ἀνεπάρκεια, ἀριθμητικὴ καὶ μορφωτικὴ, τῶν στατιστικῶν ὀργάνων ἢτοι τῶν πληροφοριοληπτῶν ἀπογραφέων πρὸς διαπίστωσιν καὶ ἀριθμητικὴν ταξιλόγησιν στατιστικῶν στοιχείων·

1. «Ἡ πραγματικὴ θρησκευτικὴ πίστις ἐνὸς ἀνθρώπου οὐδαμῶς εἶναι στατιστικῶς διακριβώσιμος· προσιτὸς εἰς τὴν στατιστικὴν εἶναι μόνον ὁ ἀριθμὸς τῶν προσώπων, τῶν αὐτοσυγκαταριθμουμένων εἰς ὠρισμένον τύπον πίστεως· ἀλλὰ καὶ τούτων ἡ στατιστικὴ εἶναι κατ' ἀνάγκην ἀνακριβής, διότι ἡ ἐπιστήμη ὑπὸ τίνος παρεχομένη πληροφορία περὶ τοῦ τύπου τῆς θρησκευτικῆς του πίστεως δὲν συμφωνεῖ πάντοτε καὶ κατ' ἀνάγκην πρὸς τὰς προσωπικὰς του πεποιθήσεις· διὰ πολλὰς δὲ χώρας δὲν ὑπάρχουν καὶ θρησκειακαὶ στατιστικαὶ ἢ ὑπάρχουν ἀνακριβέσταται»: Helmuth von Glasenapp, Die nichtchristlichen Religionen (Frankfurt a. M. 1957), σελ. 304: Religionsstatistik.

ή επιφυλακτικότητας ή κρυψίνοια ή άρνησις ή άγνοια τών άπο-
γραφομένων, κατά την παροχήν τών αίτουμένων πληροφοριών·
ή παρά τών πληροφοριοδοτών ή πληροφοριοληπτών ή συναμ-
φοτέρων άδυναμία περι τόν σαφή κατ' είδος προσδιορισμόν τών
άξιουμένων στατιστικῶν στοιχείων·

ή μεταλλαγή τῆς ἐν τῇ άειρρώφ ζωῇ πραγματικότητος κατά
τὸ χρονικόν διάστημα, τὸ μεσολαβοῦν ἀπὸ τῆς συγκεντρώσεως μέχρι
τῆς δημοσιεύσεως τών στατιστικῶν στοιχείων·

συνθετικαὶ πληροφορίες, συνανήκουσαι εἰς πλείονα τοῦ ἐνὸς
εἶδη στατιστικῶν στοιχείων καί, παρὰ τοῦτο, καταγραφόμεναι
μονομερῶς·

καὶ πλείστοι ἄλλοι λόγοι, μᾶλλον ἢ ἤττον τεχνικοί, ἀναγό-
μενοι συνήθως εἰς τὸ πολύτροπον καὶ πολύμορφον τῆς ζωῆς καὶ
τῶν ἀπὸ ταύτης βιωμάτων, ἅτινα, συνήθως ἀτυποποίητα καθ'
ἑαυτά, εἶναι καὶ στατιστικῶς ἀνεπίδεκτα τυπολογικῆς κατατάξεως
ἢ τυπολογικοῦ προσδιορισμοῦ.

4. Διὰ τοὺς αὐτοὺς λόγους καὶ αἱ θρησκευτικαὶ Στατιστικαὶ δὲν δύνανται
νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἀκριβεῖς καὶ μόνον κατὰ προσέγγισιν ἀποδίδουσι μᾶλλον
ἢ ἤττον τὴν πραγματικὴν εἰκόνα τοῦ θρησκευτικοῦ χάρτου τῆς ὑδρογείου,
αὗται δὲ κατὰ μείζονα λόγον, ἐν συγκρίσει πρὸς στατιστικὰς ἄλλων ἐκδηλώ-
σεων τῆς ζωῆς¹, διὰ τοὺς ἐξῆς κυρίως προσθέτους, πλὴν τῶν ἀνωτέρω, εἰδι-
κούς λόγους:

α) οἱ πληροφοριοληπτὰ ἀπογραφεῖς δὲν γνωρίζουσι συνήθως τὰς δια-
φορὰς τῶν θρησκευτῶν οὐδὲ τὰς ἐν ἐκάστη αὐτῶν ἐνδεχομένως ὑφεστώσας αἰ-
ρετικὰς ἀποχρώσεις·

β) οἱ πληροφοριοδότες δὲν προσδιορίζουσι πάντοτε σαφῶς τὴν θρη-
σκευτὴν ἢ τὴν ἐν ταύτῃ αἵρεσιν, εἰς ἣν ἀνήκουσιν·

ἓνα καταφανῆ ἢ ἔκτασις τοῦ ἀδιεξόδου, εἰς ὃ περιέρχεται ἡ στατι-
στικὴ προσπάθεια εἰς τὸν τομέα τῶν θρησκευτικῶν ἐξακριβώσεων,
ἀρκεῖ νὰ λεχθῆ, ὅτι, κατὰ τὴν ἡν ἔχομεν τελευταίαν Στατιστικὴν
τῶν θρησκευτῶν², τὰ 18,37% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς κατὰ τὸ 1960
(2.693.600.000) ἦτοι 494.569.000 ἄνθρωποι καταγράφονται ὡς
~~θρησκευτικῶς ἀνεξακριβώτοι³~~

1. Πρβλ. Anwander, σελ. 9 ἐξ.

2. Schlunk-Quiring (1960).

3. Ὁ πραγματικὸς ἀριθμὸς τῶν θρησκευτικῶς ἀνεξακριβώτων, ὅστις προέκυψεν ἐκ
τῆς ἀνεπεξεργασίας τῆς ἐν λόγω τελευταίας θρησκευτικῆς στατιστικῆς ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὑπ'
αὐτῆς ταύτης ἐν τῷ ἐγχρόμῳ θρησκευτικῷ χάρτι παρεχομένων στατιστικῶν κατ' ἡπίρους

γ) ἡ ἐν τισι χώραις σύγκρασις καὶ μίξις ἑτεροειδῶν θρησκειῶν ἔσχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν εἰς πλείονα τῆς μιᾶς θρησκείας ταυτόχρονον ἀφοσίωσιν τῶν ἀνθρώπων, δι' ἣν καθίσταται προβληματικὴ ἡ στατιστικὴ ὑπαγωγή των εἰς μίαν μόνον θρησκείαν·

οὕτω, λ.χ., ἐν Κίνα, κατὰ τινὰ στατιστικὴν ἀπογραφὴν, 16% τῶν ἐρωτηθέντων ἐδήλωσαν, ὅτι ἀνήκουσι συγχρόνως εἰς τρεῖς θρησκείας τῶν ἐν τῇ χώρᾳ: εἰς τὸν Ταοϊσμόν, εἰς τὸν Κομφουκιανισμόν καὶ εἰς τὸν Βουδδισμόν· ἐν Ἰαπωνίᾳ οἱ Σιντοῖσται εἶναι συγχρόνως καὶ Βουδδισταί, λόγῳ τῆς καὶ ἐκεῖ συγκράσεως τοῦ Βουδδισμοῦ μετὰ τῆς ἐπιχωρίου λαϊκῆς θρησκείας (τοῦ Σιντοῖσμοῦ)¹. ἐν Ἰνδίαις, ἔνθα τῆς σημερινῆς λαϊκῆς θρησκείας (τοῦ Χινδουισμοῦ) προηγῆθη ἡ ἀρχικὴ μονοθεῖα τῶν Ἀρίων², ἀκολούθως δέ, κατ' ἔπτωσιν ἀπ' αὐτῆς, ἡ θεοποίησις ἀπειροπληθῶν δυνάμεων, πιστευομένων ὡς ὑπεγκρυπτομένων ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως καὶ ὑπὸ τὰς ἐκδηλώσεις αὐτῆς (Πανδυναμισμός, Θειοδυναμισμός), εἶτα ὁ Βεδισμός (ἀνθρωπομορφικὸς πολυθεῖσμός, ὅμοιος πρὸς τὸν τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς θρησκείας τῆς Ὀμηρικῆς καὶ τῶν ἐφεξῆς περιόδων), ὁ Βραχμανισμός (=πανθεῖστικὸς Μονισμός, τὸ μόνον ὄντως Ὄν εἶναι τὸ ἄνευ δευτέρου «Ἐν-Πᾶν», τὸ Βράχμαν, ἡ Πνοὴ τοῦ Παντός), ὁ πρόδρομος τοῦ Βουδδισμοῦ Ζαῖνισμός καὶ τέλος ὁ Βουδδισμός — ἐν Ἰνδίαις λοιπὸν ὁ Χινδουισμός εἶναι κρᾶμα πασῶν τούτων τῶν διαφορωτάτων θρησκειῶν, ἐπιπροσθέτως δὲ εἰσδέχεται καὶ πᾶσαν ἄλλην θρησκευτικὴν πίστιν ἢ παραλλαγὴν πίστεως, ὡς εἰσεδέχθη καὶ τὸν Χριστιανισμόν καὶ τὸν Ἰσλαμισμόν, ἐγχοανώσας καὶ τὰς θρησκείας ταύτας εἰς τὸ πανθρησκειακόν του κρᾶμα, χωρὶς καὶ νὰ ἐνοχλῆται ἐκ τῶν ἀντιθέσεων καὶ διαφορῶν τῶν ἐπὶ μέρους πίστεων, εἰς ἃς ἡ Ἰνδικὴ του σκέψις δίδει συμβιβαστικὴν ἐρμηνείαν καὶ ἑναρμόνισιν, ἀδιανόητον διὰ τὴν Εὐρωπαϊκὴν ἀντίληψιν καὶ κρίσιν· ἡλικὴν δυσκολίαν ἀντιμετωπίζει ἡ Στατιστικὴ ἐκ τῆς ἐπαφῆς της πρὸς τὴν ἀκαθόριστον καὶ ἄτυπον ταύτην πραγματικότητα, μόλις εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ εἴπωμεν·

πληροφοριῶν εἶναι: 465.155.890 (ἴδε τελικὸν πῖνακα 9 στήλῃ 12). Πάντως οὗτοι ἀνήκουσιν εἰς ἐξωχριστιανικά θρησκευμάτα, διότι οἱ ἀπογραφεῖς, προερχόμενοι ἐκ τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου, γνωρίζουσι τὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὡς ἐκφαίνει ἡ καθ' ὁμολογίας (ὀρθόδοξοι-ῤωμαιοκαθολικοὶ-διαμαρτυρόμενοι) τυπολογικὴ κατάταξις τῶν χριστιανῶν ἐν ταῖς Στατιστικαῖς, ταύτη τε καὶ ταῖς προηγουμέναις.

1. Schneefuss, σελ. 752 ἔξ.

2. Ἐπιθ.: Λεωνίδου Φιλιππίδου, Θεός, -Φῶς. Τὸ ὕψιστον Ὄν παρὰ τοῖς Ἀρίοις καὶ ἡ μονοθεϊκὴ των ἀφετηρία (Ἀθήναι 1962), σελ. 6. ἔξ.

δ) ἐν τισι χώραις (Κίνα, Περσία, Ἀφγανιστάν κ.ά.) δὲν ὑφίσταται ἀριθμητικῶς πάγιος πληθυσμός, ἀρα οὔτε καὶ θρησκευτικῶς παγία ἀριθμητικὴ εἰκὼν¹.

ε) ἐν Ἀγγλίᾳ καὶ Ἀμερικῇ αἱ στατιστικαὶ περὶ τῶν ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ χριστιανῶν πληροφοροῦσι μόνον περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰς τυπολογικῶς προσδιορισμένας δύο γνωστὰς Ὁμολογίας (τὴν Ῥωμαιοπαπικὴν καὶ τὴν Προτεσταντικὴν), ἐν δὲ τῇ Ῥωσίᾳ τῶν 225.000.000, ἧτις προπολεμικῶς ἦτο ἐκδήλως καὶ εὐχερῶς προσδιορισίμος ὡς χριστιανικὴ Ὁρθόδοξος, σήμερον τὰ πάντα εἶναι ἀνασφαλῆ καὶ μὴ προσδιοριστά², ὡς καὶ ἐν τῇ σημερινῇ Κίνα³.

γ) ἐκ τῶν χριστιανῶν τινες δηλοῦσιν, ὅτι εἰς οὐδὲν τῶν χριστιανικῶν δογμάτων ἀνήκουσιν, ἀρνούμενοι νὰ ὀνομάσωσι τὴν ὁμολογιακὴν Ἐκκλησίαν ἢ Κοινότητα, εἰς ἣν ἐβαπτίσθησαν ἢ, παιδιόθεν ἐνταχθέντες, διατελοῦσι, δηλοῦνται δὲ ὡς χριστιανοὶ μὲν, ἀλλ' ὡς διατελοῦντες ἐκ τῶν τῆς χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

ζ) τέλος ἄλλοι δηλοῦνται ὡς ἀγνωστικισταὶ ἢ ἀντίθρησκοι ἢ ἄθρησκοι, ἐνῶ τυπολογικῶς ἀνήκουσιν εἰς συγκεκριμένην θρησκείαν, καθ' ἧς ἀσκοῦσι κριτικὴν ἢ πολεμικὴν εἴτε λόγῳ ἀντιφυσιολογικῆς διαστροφῆς των (ψυχοπαθείας, φρενοβλαβείας, παρανοίας ἢ ἀνοίας, ἀμαθείας, ἡμιμαθείας) εἴτε ἐξ ἄλλων ὑποκειμενικῶν λόγων, ἐν οἷς καὶ πολιτικοί.

Ὁ ἐν Münster Καθηγητὴς Dr. Thomas O h m, O.S.B., ἀναφέρων τὰς ἐν σοβαροῖς ἐτι συγγράμμασι καὶ λεξικοῖς ἀναγραφόμενας ἀνακριβείας τῶν θρησκευτικῶν στατιστικῶν, αἵτινες, ἀβασανίστως παρατιθέμεναι, ὀδηγοῦσιν εἰς πεπλανημένα συμπεράσματα, ὑπογραμμίζει, ὅτι ἡ πληροφόρησις περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὁπαδῶν ἐκάστης θρησκείας ὑπῆρξε πάντοτε δυσχερὴς διὰ τοὺς ἐξῆς λόγους:

α) Ἐν Ἀσίᾳ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων εἶναι ὁπαδοὶ οὐχὶ μιᾶς θρησκείας, ἀλλὰ πλείονων, διότι, ἐνῶ ὁ ἰδικὸς μας κόσμος εἶναι ὁ τοῦ «ἦ ἦ», ὁ τῆς Ἀνατολῆς, τοῦλάχιστον μέχρι τοῦδε, εἶναι ὁ τοῦ «τόσον, ὅσον καί».

Πολλοὶ Ἰάπωνες εἶναι εἰς τὰς χαρμωσοῦς περιστάσεις των Σιντοῖσταί, εἰς τὰς λυπηράς των Βουδδισταί.

Πλεῖστοι Κινέζοι ἀνήκουσι συγχρόνως εἰς τὸν Κομφουκιανισμὸν καὶ εἰς τὸν Βουδδισμὸν.

1. Witte, ἐν, RGG², Bd. IV, σελ. 1925.

2. Αὐτόθι, σελ. 1935.

3. Ἐπὶ τῶν αἰτίων τῆς ἀδυναμίας πρὸς στατιστικῶς ἀκριβῆ εἰκόνα τῆς πραγματικότητος πρβλ. καὶ Heiler (1959), σελ. 1053 ἐξ.

β) Πλεῖστοι, τυπικῶς ἀνήκοντες εἰς τινὰ θρησκείαν καὶ βιαζόμενοι νὰ ἀπαρνηθῶσιν αὐτήν, φοβοῦνται νὰ ἐξωτερικεύσωσι τὴν πραγματικὴν τῶν ἐσωτερικῆν πίστιν, μάλιστα ὅπου ἡ ἐξωτερικεύσις αὐτὴ τιμωρεῖται.

Καὶ ἐπιλέγει ὁ Ohm: Ἐκ τῶν λόγων τούτων πλεῖστοι ἀριθμοὶ τῶν θρησκειακῶν στατιστικῶν πρέπει νὰ γίνωνται δεκτοὶ μετ' ἐπιφυλάξεως, μάλιστα δὲ τούτων οἱ στρογγύλοι, εἰς ἑκατομύρια, οἱ μὴ κατερχόμενοι μέχρι μονάδος, διότι ἐν αὐτοῖς ἐμφωλεῖται παγίς διὰ τοὺς ἀφελεῖς, ἀλλὰ «φοβεροὺς ἀπλουστευτάς», οἵτινες ὑπάρχουσι καὶ ἐδῶ (Auch hier gibt es die terribles simplificateurs).

Σήμερον, ὅτε τὰ πάντα εἶναι ῥευστά, ἀκριβεῖς πληροφορίαι περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν εἰς ἑκάστην θρησκείαν ἀνηκόντων εἶναι ἰδιαζόντως δυσεπίτευκτοι.

5. Παρὰ τὰς ἀνωτέρω κυρίας καὶ ἄλλας πλείστας δυσχερείας, ἡ Στατιστικὴ, ἔστω καὶ ὡς κατὰ προσέγγισιν ἢ περὶ τοῦ ἀριθμητικῆ ἀπόδοσις τῆς πραγματικότητος, εἶναι πολύτιμος ὁδηγὸς πρὸς σχηματισμὸν εἰκόνας καὶ ἰδίᾳ πρὸς συναγωγὴν συμπερασμάτων καὶ χάραξιν κατευθυντηρίων διὰ τὸ μέλλον γραμμῶν ἢ πρόβλεψιν ἐξελίξεων.

6. Οἰκοθεν νοεῖται, ὅτι ἡ Στατιστικὴ πληροφορεῖ ἑκάστοτε περὶ τῶν ὁπαδῶν θρησκειῶν ὑφισταμένων· θρησκεῖαι, παντελῶς ἐκλιποῦσαι, κεῖνται εἰς τὸ περιθώριον τοῦ ἑκάστοτε συγχρόνου στατιστικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Ἴνα καταφανῆ εἰς τίνας ἐκ τῶν θρησκειῶν, τῶν παρελθουσῶν ἐν τῇ θρησκειακῇ Ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος, ἀναφέρεται ἡ σύγχρονος Στατιστικὴ, ὑπογραμμίζομεν αὐτάς ἐν τῷ κατωτέρω παρατιθεμένῳ διαγράμματι τῶν ἐπὶ μέρους θεμάτων τῆς Ἱστορίας τῶν θρησκειῶν:

A.— Ἀφετηριακὴ μονοθεΐα.

B.— Πτώσις ἀπ' αὐτῆς: Πολυθεῖσμοί: Ἐξωχριστιανικά θρησκεῦματα:

I. Πρωτόγονοι λαοὶ (Πανδυναμισμὸς—Θειοδυναμισμὸς, Παμψυχισμὸς μετ' ἐντόνου μονοθεϊκοῦ χαραγματος, καταλοίπου τῆς ἀφετηριακῆς μονοθεΐας: πίστις εἰς "Ἐν καὶ μένον ὕψιστον... Ὄν")¹.

II. Αἱ θρησκεῖαι τῶν Ἰνδιάνων Ἐρυθροδέρμων τῆς προκολομβιανῆς Ἀμερικῆς:

α) Βορείου:

Ἄλγογκῖνοι, Sioux, Cherokee, Tuscarora, Ἴροκέζοι, Choctaw, Kric,

1. Ἐπιθετὴ Λεωνίδου Ἰω. Φιλιππίδου, Πρωτογόνων θρησκευτικῆ ζωῆ (Ἀθήναι 1964).

Timacua, Pawni, Natchez, Pueblos, Τολτέκοι, Τσιτσιμέκοι, Να-
χουάτλ καὶ ἰδίᾳ Ἀτζτέκοι·

β) Κεντρῶς: Μάυας·

γ) Νοτίου (Περού): Ἴνκας.

Τὸ παρ' αὐτοῖς πλουτρόπως ἐκδηλούμενον ἔντονον μονοθεϊκὸν
χάραγμα, κατάλοιπον τῆς ἀφετηριακῆς μονοθεΐας.

III. Αἱ ἐνδογενεῖς θρησκείαι τῶν ἀπωσσιατικῶν μογγολοειδῶν λαῶν:

α) Ἰαπωνίας: Σιντοϊσμός.

β) Κίνας: Λαϊκὴ πολυθεϊκὴ θρησκεία, Ταοϊ-
σμός, Κομφουκιανισμός.

IV. Σημιτικαὶ θρησκείαι:

α) Ἀνατολικοὶ Σημίται: Μεσοποτάμιοι: Ἀκκάδιοι, Ἀσσύριοι,
Βαβυλώνιοι.

β) Μέσοι Σημίται: Ἀραβες:

Προϊσλαμικὴ θρησκεία.

Μωαμεθανισμός—Ἰσλαμισμός.

γ) Δυτικοὶ Σημίται:

Χανααῖοι, Φοίνικες, Ἑβραῖοι (ἀρχαῖος Ἰσραήλ—σύγχρονος
Ἰουδαϊσμός).

V. Χαμίται (ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι).

VI. Ἰαφεθῖται ἢ Ἰαπετῖται (Ἄριοι ἢ Ἰνδοευρωπαῖοι):

1. Χετῖται.

2. Ἰράνιοι:

α) Προζωροαστρικὴ θρησκεία.

β) Ζωροαστρισιζμός—Παρσισμός.

γ) Μεταζωροαστρικὴ θρησκεία.

3. Ἰνδοί:

α) Ἀφετηριακὴ μονοθεΐα τῶν Ἀρίων.

β) Βεδδισμός.

γ) Βραχμανισμός.

Τὰ ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ θρησκαιοφιλοσοφικὰ συστήματα:

1. Σάμνα.

2. Μιμάμσα.

3. Φαῦσέσικα.

4. Νιάνα.

5. Βεδάντα.

6. Ὑόγκα.

7. Λοκαῦάτα.

- δ) Ζαϊνισμός.
- ε) Βουδδισμός:
 - 1. Χιναΰάνα Βουδδισμός.
 - 2. Μαχαΰάνα Βουδδισμός:
 - α) Ἐν Ἰνδίαις.
 - β) Κινεζικὸς Βουδδισμός.
 - γ) Ἰαπωνικὸς Βουδδισμός.
 - δ) Ἐπίδρασις εἰς Εὐρώπην καὶ Ἀμερικὴν.

- ς) Χινδουϊσμός.
 - Τῶν ἐν τῷ Χινδουϊσμῷ αἰρέσεων:
Σικχισμός.

4. Ἑλληνες:

- α) Προομηρικὴ θρησκεία:
 - 1. Πρωτοελληνικὴ (ἀπὸ τῆς Δωδωναίας περιοχῆς ἀκτινοβολία ἀνά τὴν οἰκουμένην ἀπὸ δυτικῆς Εὐρώπης—Ἐτροῦσκοι—διὰ τῶν μεσογειακῶν λαῶν μέχρις Ἀσίας—Σουμέριοι).
 - 2. Κρητομυκηναϊκῆ:
- β) Ὀμηρικὴ θρησκεία.
- γ) Μεθομηρικὴ »
- δ) Ἑλληνιστικὴ »
- ε) Θρησκειακὸς Συγκρητισμός.
 - Ἡ διὰ τοῦ ἐντονώτατα μονοθείζοντος Ἑλληνισμοῦ παρασκευὴ τῆς Οἰκουμένης εἰς Χριστόν.

5. Ῥωμαῖοι:

- α) Ῥωμαϊκὴ θρησκεία.
- β) Θρησκειακὸς Συγκρητισμός.

6. Σάξωνες:

- α) Δυτικοὶ (Γερμανοί—Βρεττανοί).
- β) Ἀνατολικοὶ (Ἑσθονοί, Λιθουανοί, Λεττονοί, Πολωνοί).

7. Κέλται.

8. Σλαῦοι.

Γ.— Ἀναχειραγώγησις εἰς τὴν ἀφετηριακὴν μονοθεΐαν:

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

2 §. Αἱ κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα θρησκευτικαὶ Στατιστικαὶ μέχρι τοῦ 1964¹.

1903.

1.— Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐδημοσιεύθη² ἡ κάτωθι Στατιστικὴ τῶν θρησκευτῶν, ἐφ' ἧς προσδιώρισamen τὴν παραπλευρῶς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὁπαδῶν ἐκάστης θρησκείας ἀναγραφομένην ποσοστιαίαν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς ἀναλογίαν αὐτῶν:

1903	Πληθυσμὸς τῆς γῆς 1.537.000.000 = 100%.
Ἐξωχριστιανικαὶ θρησκείαι:	988 ἐκ. = 64,29%
Πρωτόγονοι	145 ἐκ. = 9,42%
Κομφουκιανισμὸς	235 » = 15,29%
Ταοῖσμὸς	32 » = 2,09%
Σιντοῖσμὸς	17 » = 1,10%
Βεδισμὸς	12 » = 0,78%
Βουδδισμὸς	120 » = 7,81%
Χινδουῖσμὸς ³	210 » = 13,66%
Ἰουδαισμὸς	11 » = 0,72%
Ἰσλαμισμὸς	202 » = 13,15%
Ἄνεξακρίβωτοι	4 » = 0,27%
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ:	549 ἐκ. = 35,71%
21,68% Ὁρθόδοξοι ⁴	119 ἐκ. = 7,74%
48,27% Ῥωμαιοκαθολικοὶ	265 ἐκ. = 17,24%
30,05% Προτεστάνται. ⁴)	165 ἐκ. = 10,73%
<u>100% = 549 ἐκ.</u>	<u>Σύνολον 1537 ἐκ. = 100 %</u>

¹ Ἐπὶ τῆς ἀνωτέρω Στατιστικῆς παρατηροῦμεν τὰ ἑξῆς:

α) Αὕτη ἀναγράφει «στρογγύλους ἀριθμούς» εἰς ἑκατομμύρια, ἐξ ὧ

1. Εἰς τὰς κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα στατιστικὰς προσπάθειαις τῶν γεωγράφων Malte καὶ Brune (1810 καὶ 1836) καὶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν Στατιστικὴν τοῦ Γάλλου Ἰησοῦτου Πατρὸς Fournier de Flaix (1890) θεωροῦμεν περιττὸν νὰ ἀνενεχθῶμεν τὴν τελευταίαν ταύτην ἔσχεν ὑπ' ὄψει καὶ ὁ Ἰησοῦτης πατὴρ Krosse ἐν τῇ θρησκευτικῇ του Στατιστικῇ (1908).

2. H u b y (ἴδε Βιβλιογραφίαν), 1934, σελ. 21.

3. εἰς ὃν συμπεριλαμβάνονται καὶ 1.300.000 περίπου Ζαϊνισταί.

4. Τοὺς ἀριθμούς τούτους, μὴ περιλαμβανομένους εἰς τὴν Στατιστικὴν τοῦ Huby, ἀνεγράψαμεν κατ' ἀναλογίαν ἀπὸ τῆς Στατιστικῆς τοῦ 1907 (ἴδε κατωτέρω).

καταφαίνεται ἢ ἐν αὐτῇ μόνον κατὰ προσέγγισιν ἀπόδοσις τῆς πραγματικότητος.

β) Ὑπενθυμίζομεν τὸ μετ' αἰτιολογίας ὑποσημειωθὲν ἀνωτέρω, ὅτι οἱ «Ἀνεξακριβῶτοι» πρέπει νὰ συνυπολογίζωνται εἰς τὰς ἐξωχριστιανικὰς θρησκείας, εἶναι δ' οὗτοι ἐν ὄλῳ ἢ κατὰ μέγιστον ποσοστὸν Πρωτόγονοι, ὧν ἀγνοεῖται ἢ ἰδιότυπος θρησκευτικότης, ὥστε νὰ καθιστῆται εὐχερῆς ἢ κατὰταξις αὐτῶν εἰς τυπολογικῶς συγκεκριμένον θρησκειακὸν Σύνολον· τούτους ἢ τινὰς τούτων χαρακτηρίζουσι πολλάκις Στατιστικαὶ ὡς «ἀθρήσκους» ἢ «ἀθέους», καί-τοι ἐπιστημονικῶς ἔχει ἐξακριβωθῆ ἢ ἀναλήθεια τοῦ χαρακτηρισμοῦ τούτου, ὀφειλομένου ἀπλῶς εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν εὐρωπαϊῶν χριστιανῶν ἀπογραφῶν νὰ διαγνώσῃ τὴν θρησκευτικότητα τῶν πρωτογόνων, ἥτις διεμποτίζει τὸν ἐσωτερικὸν τῶν κόσμον καὶ διέπει πάσας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς τῶν ἢ ἀδυναμία αὕτη ὀφείλεται εἰς τὸ ὑποκειμενικὸν κριτήριον, ὑπὸ τὸ πρῆσμα τοῦ ὁποῦ οἱ εὐρωπαϊοὶ χριστιανοὶ ἀπογραφεῖς χαρακτηρίζουσιν ὡς θρησκευτικῶς ἄχρον ἢ ἀνύπαρκτον πᾶν ὅ,τι δὲν ὁμοιάζει πρὸς τὴν ἰδικὴν τῶν θρησκείαν καὶ θρησκευτικὴν ζωὴν· οὐδ' ἔχουσιν οὗτοι τὸν χρόνον καὶ τὴν δυνατότητα, ἀποξενούμενοι τοῦ ἐσφαλμένου τούτου ὑποκειμενικοῦ κριτηρίου νὰ ζήσῃ μετὰ τῶν ἐν λόγῳ λαῶν καὶ νὰ εἰσδύσῃ, μόνον ἢ καὶ διαφωτιζόμενοι ὑπ' αὐτῶν (ὅπερ ἐπίσης προϋποθέτει μακρὰν μετ' αὐτῶν ἐξοικείωσιν καὶ γλωσσικὴν συνεννόησιν καὶ ὅπερ ἀποβαίνει δυσχερέστατον εἰς λαοὺς ἀνάρθρως γρυλλίζοντας), εἰς τὸ ἐσώτερον, εἰς τὸ ἀφανὲς νόημα τῶν ἐκδηλώσεων τῆς ζωῆς τῶν, ἀφ' οὗ καὶ δι' οὗ μόνον δύνανται νὰ κατανοηθῶσι καὶ ἀξιολογηθῶσιν αὐταί· τὸ θέμα τοῦτο ἀπησχόλησεν ἡμᾶς ἐν εἰδικῇ περὶ πρωτογόνων πραγματείᾳ, εἰς ἣν καὶ παραπέμπομεν πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψεων¹.

γ) Ὡς πρὸς τὸν αὐτοτελῆ στατιστικὸν προσδιορισμὸν ὀπαδῶν τοῦ Βεδισμοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ Στατιστικῆ, παρατηροῦμεν, ὅτι ἀγνοοῦμεν τὰ στοιχεῖα, ἐφ' ὧν αὕτη στηρίζεται ἢ καὶ ἠδύνατο νὰ στηριχθῆ. Τοιαῦτα στοιχεῖα εἶναι ἀνύπαρκα, δι' ὃ καὶ ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο ἀμφισβητοῦμεν τὴν ἀκρίβειαν τῆς Στατιστικῆς· ὁ Βεδισμὸς, παλαιοτάτη μεταμονοθεϊκὴ καὶ προβραχμανικὴ ἐν Ἰνδίας θρησκεία πολυθεϊκὴ, δὲν ἀποτελεῖ πλέον αὐτοτελῆ θρησκείαν, ἀφ' ὅτου μετὰ σημαντικῶν παραλλαγῶν ἐσπονδύλωσε τὸ θρησκειακὸν κρᾶμα τῆς συγχρόνου ἐν Ἰνδίας λαϊκῆς θρησκείας, τοῦ Χινδουισμοῦ· μετ' αὐτοῦ συνεκράθη ὁ Βεδισμὸς ὡς κύριον αὐτοῦ περιεχόμενον· συνεπῶς οἱ φερόμενοι ἐν τῇ Στατιστικῇ ταύτῃ ὡς ὀπαδοὶ τοῦ Βεδισμοῦ, οἱ ὁποῖοι ἐν οὐδεμίᾳ ἄλλῃ Στατιστικῇ ἐμφανίζονται, πρέπει νὰ συγχωνευθῶσι — διότι ἐν τῇ πραγματικότητι εἶναι συγχωνευμένοι — εἰς τοὺς Χιν-

1. Λεωνίδου Ἰω. Φιλιπίδου, Πρωτογόνων θρησκευτικὴ ζωὴ (Ἀθήναι 1964), ἰδίᾳ σελ. 10 ἐξ.

δοῦστας, ἀνερχομένους οὕτως εἰς 222 ἐκ. ἤτοι εἰς ποσοστὸν 14,44% ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ.

δ) Τέλος, ὡς πρὸς τὸν Βουδδισμόν παρατηροῦμεν, ὅτι οὗτος ἐλάχιστα ἐκπροσωπεῖται ἐν Ἰνδίαις δι' ὃν λόγον σημειοῦμεν εὐθὺς ἀμέσως κατωτέρω, ἐξ ἀφορμῆς τῆς εἰδικῆς τοπικῆς Στατιστικῆς τῶν ἐν Ἰνδίαις θρησκειῶν τοῦ 1911. Συνεπῶς, ὑπὸ τὸν Βουδδισμόν νοεῖται ἐν τῇ Στατιστικῇ κυρίως ὁ ἐξωινδικὸς Βουδδισμὸς, ὑφ' ἧν διαμόρφωσιν προσέλαβεν οὗτος εἰς ἀς χώρας διεδόθη, συγκραθεὶς μετὰ τῶν ἐν αὐταῖς παλαιότερων τοπικῶν θρησκειῶν στοιχείων.

Κατόπιν τῶν ἀνωτέρω παρατηρήσεων ἡ ἀνωτέρω Στατιστικὴ ἔχει τελικῶς ὡς ἑξῆς.

1903		Πληθυσμὸς τῆς γῆς 1,537.000.000 = 100%	
Ἐξωχριστιανικαὶ θρησκειαί:		988 ἐκ. =	64,29%
Πρωτόγονοι	145 ἐκ.	=	9,42%
Κομφουκιανισμὸς	235 »	=	15,29%
Ταοῖσμὸς	32 »	=	2,09%
Σιντοῖσμὸς	17 »	=	1,10%
Βουδδισμὸς	120 »	=	7,81%
Χινδουῖσμὸς	222 »	=	14,44%
Ἰουδαισμὸς	11 »	=	0,72%
Ἰσλαμισμὸς	202 »	=	13,15%
Ἄνεξακρίβωτοι	4 »	=	0,27%
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ:		549 ἐκ. =	35,71%
21,68% Ὁρθόδοξοι	119 ἐκ.	=	7,74%
48,27% Ῥωμαιοπαπικοὶ ..	265 »	=	17,24%
30,05% Προτεστάνται ...	165 »	=	10,73%
100% = 549 ἐκ.		Σύνολον 1.537 ἐκ. =	100 %

1907.

2. Κατὰ Στατιστικὴν τοῦ ἔτους τούτου ἐξ ἱεραποστολικῶν πηγῶν¹, ἢ θρησκειῶν εἰκῶν, ἦν συνεπληρώσαμεν διὰ τοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ποσοστιαίας ἀναλογίας τῶν ὁπαδῶν ἐκάστης θρησκειᾶς ἐπὶ τοῦ φερομένου τότε πληθυσμοῦ τῆς γῆς, ἔχει ὡς ἑξῆς:

1. The Blue Book of Missions (ἴδε Βιβλιογραφίαν).

1907

Πληθυσμὸς τῆς γῆς 1.623.446.000 = 100%

Ἐξωχριστιανικαὶ θρησκείαι :	1.064.584.000 =	65,59%
Πρωτόγονοι ¹	157.069.500 =	9,78
Κομφουκιανισμὸς καὶ		
Ταοϊσμὸς	291.816.000 =	17,96
Σιντοϊσμὸς	24.900.000 =	1,52
Βουδδισμὸς	137.935.000 =	8,48
Χινδουϊσμὸς	209.659.000 =	12,90
Ἰουδαϊσμὸς	11.222.000 =	0,68
Ἰσλαμισμὸς	216.630.000 =	13,34
Ἄνεξακρίβωτοι	15.352.500 =	0,93
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ :	558.862.000 =	34,41%
21,50% Ὁρθόδοξοι	120.157.000 =	7,40
48,70% Ῥωμαιοπαπ.	278.638.500 =	16,79
29,80% Προτεστάνται	160.066.500 =	10,22
<u>100% = 558.862.000</u>	<u>Σύνολον 1.623.446.000 =</u>	<u>100 %</u>

Στατιστικὴ τῶν ἐν Ἰνδίαις θρησκειῶν τοῦ 1911² :

Ἐνδογενεῖς θρησκείαι 76,76% :	% ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ	
Πρωτόγονοι	9.589.716 =	3,18
Χινδουϊσμὸς καὶ Σικχισμὸς	220.194.004 =	73,05
Ζαῖνισμὸς	1.247.687 =	0,42
Βουδδισμὸς	334.277 =	0,11
Ἐπήλυδες θρησκείαι 23,24%		
Ζωροαστρισμὸς (Παρσισμὸς)	99.796 =	0,03
Ἰουδαϊσμὸς	19.954 =	0,01
Ἰσλαμισμὸς	66.221.942 =	21,97
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ	3.665.556 =	1,21
Ἄνεξακρίβωτοι	36.985 =	0,02
Σύνολον πληθυσμοῦ	301.409.917 =	100 %

1. ἀναγραφόμενοι, ἐσφαλμένως, μόνον ὡς Ἄνιμισται (Παμφυχισταί), ὅπως δ' ἐσφαλμένως καὶ ὡς Φετιχισταί· σχετικῶς, ἐπιθι: Λεωνίδου Ἰω. Φιλίππιδου, Πρωτογόνων θρησκευτικὴ ζωὴ (Ἀθῆναι 1964), ἰδίᾳ σελ. 25, 29 ἐξ., 46 ἐξ., 55, 137 ἐξ.

2. Glasenapp, σελ. 5 ἐξ. Ὁ ποσοστιαῖος ἀναλογισμὸς ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἐγένετο ὑφ' ἡμῶν πρὸς συναγωγὴν συμπερασμάτων.

Κατὰ τὴν Στατιστικὴν ταύτην, ὁ Βουδδισμὸς ἐν Ἰνδίας ἀντιπροσωπεύει μάλιστα τὸ 0,11% ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῶν Ἰνδιῶν, τοῦτο δὲ διότι ὁ Βούδδας: ἀρνούμενος Θεὸν καὶ ψυχὴν· κηρύσσει ἀντιφυσιολογικῶς ὡς προϋπόθεσιν λυτρώσεως κοσμοθεωρίαν καὶ βιοθεωρίαν ὀλοκληρωτικῶς ἀπαισιόδοξον καὶ ἀρνητικὴν, ὅτι δηλ. τὰ πάντα — καὶ αἱ χαρὰι καὶ τὰ ἀγαθὰ — εἶναι θλίψεις· ἐγκαταλείπων τὸ ἄτομον ἀβοήθητον νὰ ἀναζητήσῃ τὴν αὐτολύτρωσίν του, ἄνευ Θεοῦ λυτρωτοῦ, εἰς τὴν ὀλοκληρωτικὴν ἐγκατάλειψιν τῶν ἐγκοσμίων, εἰς τὴν ἀποδέσμευσιν ἀπὸ παντὸς συναισθηματικοῦ δεσμοῦ, εἰς τὸν ἐρημιτισμὸν καὶ τὴν «σβέσιν» (=Νιρβάνα) παντὸς αἰσθήματος καὶ συναισθήματος ἄχρι πλήρους ἀταραξίας, ἀδιαφορίας καὶ ἀδρανείας· ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, ὑποβιβάζων καὶ τοὺς θεοὺς τοῦ Βεδισμοῦ, ὅστις οὐδέποτε ἔπαυσε νὰ ᾔηται ὑπόβαθρον τῆς εὐρυτάτης λαϊκῆς πίστεως, εἰς ὄντα κατώτερα, συμπεριδινηθέντα μετὰ τῶν ἄλλων ὄντων εἰς τὴν δίνην τῆς ἀνακυκλήσεως τῶν ἀλλεπαλλήλων ἀναγενέσεων ἢ μεταβιώσεων (σασάρα) μέχρις οὗ θεωθῶσιν, ἀλλ' ὑποκείμενα ἐκ νέου εἰς ἀνασασαρισμὸν — διὰ πάντων τούτων τῶν ἀντιφυσιολογικῶν παραδόξων, ἅτινα συνιστῶσι τὸν Βουδδισμὸν τοῦ Βούδδα, τὸν λεγόμενον Hīnayaṇa-Βουδδισμὸν (Β. τῆς «μικρᾶς ἀτραποῦ»), μικρόπνουν, στενόχωρον), ὁ Βούδδας κατέλιπεν ἀνικανοποίητα τὰ ἐσώτατα φυσιολογικὰ ψυχικὰ αἰτήματα τῶν λαϊκῶν μαζῶν καὶ δὲν κατάρθωσε νὰ ριζωθῇ εἰς τὰς ψυχὰς των καὶ εἰς τὴν κοιτίδα του· τούναντίον, ἀπωστρακίσθη ἐντόνως ἐξ Ἰνδιῶν, ὅπου ἐλάχιστα λειψάνα ἀπέμειναν, καὶ ἀνεζήτησε καταφύγιον ἔξω τῶν Ἰνδιῶν, ὅποτε ὁμως ἠναγκάσθη νὰ τροποποιήσῃ τὰς ἀρχικὰς του θέσεις καὶ οὕτως ἠλλοιωμένος πλέον, θεοποιήσας τὸν Βούδдан, κηρύσσειν προσδοκίαν Θεοῦ λυτρωτοῦ καὶ καθολικὴν λύτρωσιν, ἥτοι ὡς Mahayāna (=μεγαλόπνους) Βουδδισμὸς, εἰσεχώρησεν εἰς τὴν Κίναν καὶ τὴν Ἰαπωνίαν, συνεκράθη πρὸς τοὺς θεοὺς των, ὧν ἐνσάρκωσις ἐθεωρήθη ὁ Βούδδας, καὶ ἐπεζήτησεν ἐξάπλωσιν καὶ ἀνά τὴν Δύσιν· καὶ οἱ ἐναπομείναντες δ' ἐν Ἰνδίας ὀλιγιστοὶ Βουδδισταὶ ἠσπάσθησαν τὸν μεταγενέστερον ἠλλοιωμένον Mahayāna-Βουδδισμὸν, πλὴν τινος ὀλιγαριθμωτάτης ομάδος, ἐμμενούσης εἰς τὸν ἀρχικόν.

Οὕτως, ἀπὸ τῶν ἐν τῇ παγκοσμίῳ θρησκειακῇ ἀπογραφῇ τοῦ 1903 ἀναγραφόμενων Βουδδιστῶν 120.000.000
 ἂν ἀφαιρέσωμεν τοὺς ἐν Ἰνδίας (τὸ 0,75 τοῦ ὅλου ἀριθμ.) περίπου 330.000
 οἱ λοιποὶ, ὁ μέγας ἀριθμὸς τῶν ὑπολοίπων 119.670.000
 εἶναι οἱ Βουδδισταὶ τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰαπωνίας καὶ οἱ ἐλάχιστοι ἐν τῇ λοιπῇ
 διασπορᾷ· τὸ αὐτὸ ἰσχύει ὡς πρὸς τὸν Βουδδισμὸν καὶ διὰ τὰς ἐπομένους
 στατιστικάς· μικρὸν ποσοστὸν (0,05-0,75) μόνον ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἐν Ἰν-
 δίας, τὸ δὲ λοιπὸν ἀφορᾷ εἰς τὸν ἐξωινδικὸν Βουδδισμὸν, ἰδίᾳ τὸν τῆς Κίνας
 καὶ Ἰαπωνίας.

Ἀπὸ τῆς ἀνωτέρω στατιστικῆς τῶν Ἰνδιῶν (1911) βεβαιοῦται ὁ ἐν τῇ γενικῇ στατιστικῇ (1903) ἀναγραφόμενος ἀριθμὸς τῶν Χι ν δ ο υ ι σ τ ῶ ν ,

ἤτοι τῶν ὀπαδῶν τῆς σημερινῆς εὐρυτάτης ἐν Ἰνδίαις θρησκείας τῶν λαϊκῶν μαζῶν, ἥτις, ὡς εἴπομεν, εἶναι κρᾶμα ἐκ παντός εἶδους στοιχείων τῆς μακράωνος θρησκευτικῆς ἐν Ἰνδίαις ἐξελίξεως, ἐτι δὲ καὶ στοιχείων ἐξωγενῶν ἢ ἀπορροφητικῆς ξένων πίστεων καὶ ἀφομοιωτικῆς ἰκανότητος τοῦ Χινδουϊσμοῦ εἶναι ἡ κυρία αἰτία τῶν ἐν Ἰνδίαις μετρίων ἀποτελεσμάτων τῆς χριστιανικῆς Ἱεραποστολῆς, παρά τὴν καταβληθεῖσαν καὶ καταβαλλομένην ὑπ' αὐτῆς ἀξιολογωτάτην προσπάθειαν· ἀντιθέτως ὁ Ἰσλαμισμός, ὡς βία κατακτητικῆς, ἔρχεται διὰ τοῦ ἐξισλαμισμοῦ τῶν κατακτηθέντων δεύτερος εἰς ποσοστιαίαν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ ἀναλογίαν μετὰ τὸν Χινδουϊσμόν, οὗ τὸ ὑπερτριπλάσιον ποσοστὸν ἀποκαλύπτει καὶ τὴν ἐνδογενῆ δύναμιν καὶ τὴν ἐναντι τῆς βίας τοῦ ἀλλοθρήσκου ἰσχυρὰν ἀντίστασιν, ἥτις ἀναγκάζει καὶ τοὺς Ἰσλαμιστὰς Ἰνδοὺς νὰ χινδουίζωσιν, ἐξ ἐμφύτων καταβολῶν, ἀμιγῶς Ἰνδικῶν.

Τέλος ὁ Παρισισμός εἶναι ὁ μικροσκοπικὸς ἐξ Ἰρὰν φυγάς, ὁ εἰς Ἰνδίας προσφυγῶν καὶ περισώζων τὴν ζωροαστρικὴν θρησκείαν τῆς ποτ' ἐν Ἰρὰν διαλαμψάσης μονοθεϊκῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ Ζωροάστρου.

1913/1914.

3.—Συνεχίζοντες τὴν θεώρησιν τῶν ἐπομένων θρησκευτικῶν στατιστικῶν μνημονεύομεν τῶν δύο ἐπομένων, οὐ μόνον, διότι ὡς ἀλλεπάλληλοι καὶ σχεδὸν ταυτόχρονοι (1913, 1914) εἶναι φυσικὸν νάντιπροσωπεύωσι ταῦτόσημον πραγματικότητα, ἀλλὰ καὶ διότι, λόγῳ τῆς ἀτελείας ἀμφοτέρων, ἡ πραγματικότης αὐτὴ ἀποβαίνει ἐξ αὐτῶν καὶ μόνον δυσδιάγνωστος, μόνον δὲ διὰ τῆς συναρτήσεως αὐτῶν πρὸς τὰς προηγουμένας καὶ τὰς ἐπομένας εἶναι δυνατὴ ἢ ἀποκατάστασις των εἰς περίπου ἀκριβεστέραν μορφήν. Ἴδου αὐται:

1913.

Αὕτη¹ περιορίζεται μόνον εἰς ἀναγραφὴν τῶν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς ποσοστιαίων ἀναλογιῶν τῶν θρησκειῶν, χωρὶς νὰ ἀναγράφῃ ἀριθμητικῶς μῆτε τὸν πληθυσμὸν τῆς γῆς μῆτε τοὺς ὀπαδοὺς ἐκάστης θρησκείας· ἰδου αὕτη:

1913 (Πίναξ α')

% ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς

Ἐξωχριστιανικαὶ θρησκείαι		61,5
Πρωτόγονοι	6,1	
Κίνα : Κομφουκιανισμὸς	15,6	
Ἰαπωνία: Σιντοϊσμὸς	3,2	
Βουδδισμὸς	8,1	
Χινδουϊσμὸς	13,5	
Ἰουδαϊσμὸς	0,7	
Ἰσλαμισμὸς	13,4	
Ἀνεξακριβῶτοι	<u>0,9</u>	
ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ		38,5
Ὁρθόδοξοι	8,9	
Ῥωμαιοπαπικὸν	17,7	
Προτεστάνται	<u>11,9</u>	
ἤτοι:		
Ἐξωχριστιανικαὶ θρησκείαι	61,5	
Χριστιανισμὸς	<u>38,5 = 100%</u>	

1914.

Αὕτη¹, τὸνναντίον, ἀναγράφει «στρογγύλους» ἀριθμοὺς εἰς ἑκατομμύρια ὀπαδῶν ἐκάστης τῶν θρησκειῶν, ἀνεῦ ποσοστιαίας ἀναλογίας αὐτῶν ἐπὶ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς, ὃν ἐπίσης δὲν ἀναφέρει· ἰδοὺ αὕτη:

Κομφουκιανισταί ²	300.000.000
Βραχμανισταί ³	215.000.000
Βουδδισταὶ	121.000.000
Ἰουδαῖοι	11.000.000
Μωαμεθανοὶ	175.000.000 ⁴
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ	<u>535.000.000</u>
	1.357.000.000

¹ Ἄς ἴδωμεν τὰς στατιστικὰς ταύτας μετ' ἐπιστάσεως, λόγῳ ἀκριβῶς τῆς ἀτελείας των.

² Ἐν πρώτοις παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ προτέρα τούτων (ἢ τοῦ 1913) ἀνα-

1. Conrad I, σελ. 5. — Πρβλ. καὶ Religionsstatistik der Welt (ἐν βιβλιογραφίᾳ), 1914, σελ. 110.

2. μεθ' ὧν ὁ Conrad συγκαταριθμεῖ ἐσφαλμένως τοὺς Παρισιστὰς καὶ Ζαῖνιστὰς.

3. Πρόκειται περὶ τῶν Χινδουιστῶν, οὓς χαρακτηρίζει οὕτω δι' ὃν λόγον θὰ ἐκθέσωμεν κατωτέρω.

4. Πρβλ. καὶ Statistik des Mohammedanismus (ἐν Βιβλιογρ.), 1914, σελ. 227 ἔξ.

γράφει ποσοστιαίας ἀναλογίας εἰς ἀκεραίους καὶ δέκατα ἐπὶ τοῖς %, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ ἦναι τυχαῖαι οὔτε πρόχειροι, ἐνῶ ἡ δευτέρα (ἡ τοῦ 1914) ἀναγράφει ἀριθμούς ὀπαδῶν ἐκάστης θρησκείας εἰς «στρογγύλους ἀριθμούς» ἑκατομμυρίων, χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρηται διὰ χιλιάδας καὶ ἐξῆς· ἄρα ἡ τοῦ 1913 εἶναι πῶς ἀκριβεστέρα.

Ἐμφότεραι δὲν ἀναφέρουσι πληθυσμὸν τῆς γῆς.

Ἄν ἀθροίσωμεν τοὺς ἀριθμούς τῆς δευτέρας (1914), εὐρίσκομεν σύνολον 1.357.000.000, ὅπερ δὲν δύναται νὰ ἦναι ὁ τότε πληθυσμὸς τῆς γῆς· διότι ἂν οὗτος, κατὰ τὴν θρησκευτικὴν στατιστικὴν τοῦ 1903 ἦτο 1.537.000.000, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἦτο μετὰ 11 ὅλα ἔτη ὀλιγώτερος, καὶ δὴ κατὰ 180.000.000 (!) τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς, ὃν θὰ συναντήσωμεν εἰς τὴν ἐπομένῃν στατιστικὴν τοῦ 1922, ἧτοι μετὰ 8 ἀπὸ τοῦ 1914 ἔτη, καὶ ὅστις, παρὰ τὸν μεσολαβήσαντα πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, ἀνήρχετο εἰς 1.646.491.000.

Ἄρα ὁ κατὰ τὸ 1914 πληθυσμὸς τῆς γῆς, ἂν ὁ ἀριθμὸς τοῦ 1903 ἦναι ἀκριβής, πρέπει νὰ εὐρίσκηται πῶς μετὰ τοῦ ἀριθμοῦ (terminus a quo) 1.537.000.000 (1903) καὶ τοῦ ἀριθμοῦ (terminus ad quem) 1.646.491.000 (1922), ἧτοι νὰ παρουσιάσῃ αὐξήσιν 104.491.000 ἐντὸς 19 ἐτῶν, ἧτοι αὐξήσιν περίπου 5.499.526, εἰπόμεν 5,5 ἑκατομμυρίων ἐτησίως· ἄρα, ἐν σχέσει πρὸς τὸν πληθυσμὸν τοῦ 1903 (1.537 ἐκ.), ὁ πληθυσμὸς τοῦ μὲν 1913 (μετὰ 10 ἔτη) πρέπει νὰ εἶχεν αὐξηθῆ κατὰ 55 ἐκ., ὁ δὲ τοῦ 1914 (μετὰ 11 ἔτη) κατὰ 60,5 ἐκ.

Ἐὰν ὁ ὑπολογισμὸς οὗτος θεωρηθῇ προσεγγίζων πῶς τὴν πραγματικότητα, τότε ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς πρέπει νὰ ἦτο τῷ 1913: $(1.537+55=)$ 1.592.000.000, τῷ δὲ 1914 $(1.537+60,5=)$ 1.597.500.000.

Ἄν θεωρηθῇ, ὅτι ἀπὸ τῶν ἀνωτέρω ἐκερδισαμέν πῶς κατὰ προσέγγισιν βάσιν τινὰ ἀριθμητικοῦ προσδιορισμοῦ τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς, δεῦτε ἐπανέλθωμεν ἐπὶ τὰς στατιστικὰς 1913 καὶ 1914 πρὸς θεώρησιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς βάσεως ταύτης.

1913. Ἄν ὁ πληθυσμὸς τῆς γῆς ἦτο τότε 1.592.000.000, τότε αἱ ὑπὸ τῆς στατιστικῆς τοῦ 1913 ἀναγραφόμεναι ποσοστιαῖαι ἀναλογίαι ἐπ' αὐτοῦ ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τοὺς ἀκολουθοῦντες ὀπαδοὺς ἐκάστης τῶν ἐν αὐτῇ ἀναγραφομένων θρησκειῶν:

(Συνεχίζεται)